

Hasan Koksa!

Sözümüz Edebalı için değil, senceğiz içindir. Bu dediklerimi vasiyet .say.'.. "

ERTUĞRUL GAZİ

OSMAN GÂZİ'NİN VASİYETNAMESİ:

Bak oğul!

ALALH-û Teâla'mn emirlerine muhalif bir İş işlemeyesin. Bilmediğini Şeriat (İslâm) ulemasından sorup anlayasın! Sana itaat edenleri hoş tutasın! Askerine in 'ami, ihsanı eksik etmeyesin ki, insan ihsanın kulcağıdır. Zalim olma! Alemi adaletle şenlendir ve ALLAH İçin cihadı terk etmeyerek beni şad el. Ulemaya rivayet eyle ki, Şeriat (din) işleri nizâm bulsun! Nerede bir ilim ehli duyarsan, ona rağbet, ikbal ve hilm göster! Askerine ve malına gurur getirip, Şeriat (Kur 'an) ehlinden uzaklaşma! Bizim mesleğimiz ALLAH yoludur. Ve maksadımız, ALLAH'm dinini yaymaktır. Yoksa kuru kavga ve cihangirlik da 'vasi değildir. Sana da bunlar yaraşır. Daima herkese ihsanda bulun! Memleket işlerini noksanız gör! Hepinizi ALIAH-û Teala 'ya emanet ediyorum"¹¹.

OSMAN GAZİ

ŞEYH EDEBALI'NİN VASİYETNAMESİ:

- Oğul!

İnsanlar vardır, şafak vaktinde doğar, akşam ezanında ölürler.

Avun oğlum, avun.

Güçlüsün, kuvvetlisin, akıllısın, kelâmlısın.

Ama;

Bunları nerede, nasıl kullanacağım bilmezsen,

Sabah rüzgarında sa\rulur gidersin.

Öfken ve nefsin bir olup aklını yener.

Daima sabırlı, sebatlı ve irâdene sahip olasın.

Dünya senin gözlerinin gördüğü gibi büyük değildir.

Bütün fethedilmemiş surlar, bilinmeyenler, görünmeyenler,

Ancak; senin fazilet ve erdemlerinle gün ışığına çıkacaktır.

¹¹ Bürün, Vecdi, *Nasıl Öldüler*, Ötüken, İstanbul 1981, s. 14.

Türk Kültüründe Vasiyet Geleneği

Ananı, atanı say. Bereket, büyüklerle beraberdir.

Bu dünyada İnancını, kaybedersen, yeşilken çorak olur, çöllere dönersin.

Açık sözlü ol. Her sözü üstüne alma.

Gördün söyleme, bildin bilme.

Sevdiğin yere sık gidip gelme, kalkar muhabbetin itibar olmaz.

Üç kişiye acı:

Cahiller arasındaki âlime,

Zenginken fakir düşene,

Hatırlı iken itibarım kaybedene.

Umuma ki yüksekte yer tutanlar,

Aşağıdakiler kadar emniyette değildir.

Haklı olduğunda mücadeleden korkma.

Bilesin; atın iyisine doru, yiğidin iyisine deli derler... ”²

ŞEYH EDEBALI

İslamî Türk destanı olan Saltuk-nâme'de de vasiyet geleneği ile karşılaşırız. Sarı Saltuk'a bir yahudi hile ile bir zehirli su içirir ve arkasından gönderdiği bir fedai ile hançerletir. Sarı Saltuk ölümün yaklaştığını anlayınca abdeslini alır ve kefenini giyerek çerağın yanına gelir. Sarı Saltuk gâ/ilere kendisi için on iki tabut yaptırmalarını vasiyet eder. Bu tabutların her birisi Eski Baba'daki Sarı Saltuk tekkesinde bir gün bekletildikten sonra na'şını almaya çevreden gelen beylere verilecektir. San Saltuk'un böylece tekkede bekleyen her bir tabutta ayrı ayrı görülecektir. Sarı Saltuk'un ölüsü yıkanıp tabuta konduktan sonra, tabut kendiliğinden, hiç bir kimsenin yardımı olmadan musallaya doğru yürür. Gâziler, San Saluk'un vasiyeti üzerinde ihtilafa düşerler. Bu tartışma esnasında. Sarı Saltuk tabutun içinden bir na'ra alarak vasiyetinin dışına çıkmamalarını İster¹³.

Kırgızların milli destanı Manas'ta da aynı gelenekle karşılaşırız. Manas hasta yatarken kırk yiğidini çağırır ve onların huzurunda Vezir Bakay'a vasiyetini bildirir:

Ey benim kardeşlerim Abeke ile Kölfışf

Vasiyetimi yapın, olun bana birer eş

Altıma da bir davak, hazır olsun, ey Bakay!

¹² *Semerkant Dergisi*, Ocak 2000.

¹³ Yüce, Kemal, *Saltuknâme*, Kültür ve Turizm Bak. Yay.:832, Ankara 1987, s. 377-378.

*Maiyetimle herkes- hazır olsun, ey Bakay!
Ölmek üzereyim ben, gelin şimdi, ey Bakay!
Başımla ayağımı, çekin şimdi, ey Bakay!
Yakup oğlu genç Manas böylece göçüp gitti!
Bay 'in tek oğlu Bakay, baktı Han göçüp gitti!
Onun cenazesini kamaşa koydu gitti!
Bir dağ gibi Manas 'ı mezara koydu gitti!"*

Aynı destanda Yakup Han'ın vasiyetnamesini de hazırlayan yine Vezir Bakay'dır¹⁵.

Bu tarihî açıklamalardan anlaşıldığı gibi Türk toplumunda vasiyet, kökü çok eskilere dayanan bir gelenektir. Şimdi, vasiyetin günümüzde uygulanan şekillerine bakalım.

Günümüz toplumunda, vasiyet konusunda bir takım ölçü ve kayıtlar getirilerek yakınların korunması, kamu düzenin sağlanması, hak ve ödevler arsında denge kurulması hedeflenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Önder Atatürk'ün vasiyetnamesi, oldukça anlamlı bir tarih vesikasıdır. Hasan Rıza Soyak, anılarında diyor ki: "... çok sakindi... Hem yazıyor, hem de bazı kelimeleri değiştiriyor, cümleleri mânalarına hiç halel gelmeden kısaltıyor ve sadeleştiriyordu. Eşsiz muhakeme ve zarafeti burada da kendini göstermişti, çok ince düşünüyordu. Mesela; bir maddede kendilerine ayaklık bağlanmasını vasiyet ettiği hanımlardan beşinin soyadı yazılı idi., yalnız Bayan Afet'in soyadı yoktu; o, ailesinin soyadını kullanmıyordu; henüz başka bir ad da almamıştı; bunu görünce diğerlerinin soyadlarını yazmadı"¹⁶.

Atatürk'ün bizzat kaleme aldığı vasiyetnamesi şekil ve muhteva olarak şöyledir:

VASİYETNAME:

Ankara 28 (A:A)-Atatürk'ün bugün açılan vasiyetnamesi aşağıdadır:

"Dolmabahçe 8.9.1938 Pazartesi; malik olduğum bütün nüküt ve hisse senetleriyle Çankaya'daki menkul ve gayri menkul emvalimi Cumhuriyet Halk Partisi 'ne âtideki şartlarla terk ve vasiyet ediyorum:

î. Nüküt ve hisse senetleri şimdiki iş Bankası tarafından nemalandırılacaktır.

¹⁴ Ögel, a.g.e., s. 531.

¹⁵ Ögel, a.g.e., s. 505.

¹⁶ Levendoğlu, Mazhar, *Atatürk'ün Vasiyeti*, İstanbul 1968, s. 125.

2. *Her seneki nemadan bana nisbetleri şerefi mahfuz kaldıkça yaşadıkları müddeçe Makbule'ye ayda 1000, Afet'e 800, Sabiha Gökçen'e 600, Ülkii'ye 200 lira ve Ruhîye ile Nebiye 'ye 100'er Ura verilecektir.*
3. *Sabiha Gökçen 'e bir evde alınabilecek ayrıca para verilecektir.*
4. *Makbule 'tiin yaşadığı müddetçe Çankaya 'daki oturduğu ev de emrinde kalacaktır.*
5. *İsmet İnönü'nün yüksek tahsillerini İkmal için, muhtaç oldukları yardım yapılacaktır.*
6. *Her sene nemadan mütebaki miktar yarı yarıya Türk Tarih ve Dil Kurumlarına tahsis edilecektir. K.ATATÜRK"¹⁷.*

Bu vasiyetnamenin notere teslim edilmesini Hasan Rıza Soy ak şöyle anlatmaktadır:

"...Bir gün sonra emrettiği saatte noter geldi. Kendisine haber verdim. Biraz vakit kazanmamı istedi. Zaten bizimde yapacak işlerimiz vardı. Alt katta bir odaya girdik, bir zabıt yazdık. Bunda Dr. Neşet. Ömer İrde/p ve ben şahit oluyorduk.

Atatürk 'ten haber gelince üst kata çıktık, yatak odasına girdik.

Kendisi yataktan çıkmış, traş olmuş, yıkanmış, ipek ve robdöşambır giymiş. Boynuna gene koyu vişne renginde ipek bir eşarp bağlamıştı. Denize nazır pencerelerin önüne koydurduğu bir şezlongun üzerine oturmuş, sigara içiyordu. Biz görürnce hafifçe kııldadı, "Buyursunla" dedi. Tam karşısına koydurduğu sandalyelerde üçümüze de ver gösterdi, oturduk. Hatırimda kaldığına göre noterle; İstanbul 'daki noter mevcudu ve o sene yeni çıkan noterlik kanunu üzerine konuştuk. Getirilen kahvelerin içilmesini bekledi, sonra önündeki sigara masasının üzerine koyduğu kapalı zarfı aldı;

'Bu benim vasiyetimdir, icap ettiği zaman kanuni muamelesini yaparsınız', diyerek notere verdi.

Derhal kalkıp odadan çıktık.

Çıkarken baktım, üzerinden bir yük kalkmış gibi ferahlamış, yüzü pembeteşmişti"¹⁸.

Özellikle ebeveynler, yeni kurulacak bir yuvanın ayakta kalması ve mutluluğu için her türlü tedbiri önceden aldığı gibi, kendileri ölmeden önce düşündükleri yolun devam etmesi için varislerine -özellikle mali konularda- bulunacakları tasamı Har hakkında İsteklerde bulunurlar. Çoğu kez yazılı hale getirilen bu beyanlar, hukuki bir belge sayılmakla birlikte, edebî bir kıymete de sahiptirler.

¹⁷ *Olcay Gazetesi*, Sayı:2024, Trabzon 29 2. Teşrin (Kasım) 1938, s.1.

¹⁸ Soyak Hasan Rıza, "Atatürk Vasiyetnamesini Nasıl Hazırlamıştı?", *Tarih Coğrafya Dünyası*, Sayı:9-10, 10 Kasım 1939, s. 249.

Edebî metinlere geçmeden önce İslâm Miras Hukukunda "Ölüme Bağlı Tasarruflar" başlığı altında ele aldığımız^{iv} vasiyet'i izaha çalışalım:

Kişinin kendi malında hayatta iken dilediği gibi tasarrufla bulunması gibi, bu malı Ölüme bağlı bir tasarrufa konu edebilme hakkı ve irade hürriyetinin tabîi bir sonucudur. Fukahanın değerlendirilmesine göre, ölüme bağlı tasarruflar içinde vasiyetler önemli bir yer tutar. İslâm Miras Hukukunda, miras bırakanın herhangi bir kimse ile miras mukavelesi yapması mümkün değildir. İslâm Miras Hukuku'nda, böyle bir müessese kabul edilmemiştir". Ancak tereke (ölen kimsenin miras olarak bıraktığı her şey) üzerindeki hakların sıralanmasında vasiyetlerin, borçların ödenmesinden sonra yer aldığı bilinmektedir²⁰.

Hanefî mezhebine göre vasiyet, bir kimsenin sahip olduğu malın aynını veya menfaatini bağış şeklinde ölüme bağlı olarak temlik edebilir. Yalnız İslâm Hukukunda bu serbestlik sınırsız değildir; kişinin miras olarak bıraktığı malların ancak üçte birini vasiyet edebilir. Bu hususta mezhepler arasında birlik vardır²¹. Hz. Peygamber, Veda haccı sırasında şiddetli bir hastalığa tutulan öleceği zannıyla malının tamamını hayır hizmetlerine vakfetmek isteyen Sa'd bin Ebu Vakkas'a izin vermemiş, ancak inalinin üçte birini vasiyet etmesine müsaade etmiştir²².

Kur'an'da vasiyetin caiz olduğu genel bir ifadeyle duyurulmaktadır.

*"Mirasçılarda taksim, ölenin borcu ödenip vasiyeti yerine getirildikten sonradır"*²².

"Ey iman edenler! Sizden birinize ölüm hali geldiği zaman vasiyet vaktinde içinizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tu/un ". Ayetleri, vasiyetin müessese olarak tslâm hukukunda caiz olduğu açıklanmaktadır.

Hız. Peygamber de müslümanları vasiyette bulunmaya, sağlığında yapamadığı bazı hayır ve iyilikleri vasiyet yoluyla olsun yerine getirmeye teşvik etmiştir. Hatta Hız. Peygamber'in, *"Bir müslümanın vasiyet edebileceği bir şeyi varsa, vasiyetnamesi yanında yazılı olmadığı halde iki gece geçirmelidir."* Diye buyurduğu rivayet edilmiştir²³.

Vasiyette bulunmanın dinî hükmü, kural olarak niendup (şeriatça yapılması uygun görülen) ve müstehap (beğenilen) olmakla birlikte belli şartlarda farz, mekrun

¹⁹ Aklan, Hamza, *Mukayeseli İslâm Miras Hukuku*, İşaret Bilimsel Araştırma Dizisi/9. Erzurum 1989, s. 71. •

²⁰ Aklan, *a.g.e.*, s. 71.

²¹ Aktan, *a.g.e.* s. 71.

²² Aktan, *a.g.e.* s. 72.

²³ Nisa, 4/11-12.

²⁴ Maide. VI06.

²⁵ Aktan, *a.g.e.*, s. 79.

(yapılması şeriatça hoş görülme) hatta haram hükmü de olabilir²⁵. Mesela vakıf, çeşme, okul, hastane, kütüphane, camii... gibi bütün insanlara yararlı yatırımları sağlığında yaptırma fırsatı bulamayanların bu yönde vasiyette bulunması müstchap görülmüştür. Buna karşılık, bir müslümanın sağlığında ödemesi gerektiği fakat ödeyemediği malî karakterdeki dinî ve medenî borçlarının, ölümden sonra ödenmesini ve hak sahiplerinin haklarının verilmesini vasiyet etmesi ise vaciptir²⁷.

İslâmiyette gayri meşru bir iş ve faaliyet için vasiyette bulunma caiz olmadığı gibi bu tür vasiyetlerin yerine getirilmesi de caiz değildir.

Yapılan bir vasiyetin hukuken geçerli olması için vasiyette bulunanın akit ehliyetine sahip bulunması; vasiyet yapılanın vasiyeti kabul ettiğini belirtmesi gerekir²⁸.

Vasiyette bulunan kimse ölmeden önce vasiyetten vazgeçebilir. Yani kişi yaptığı vasiyetine bağlı kalmak zorunda değildir⁹. Bu durum dikkate alınca vasiyetin bırakılan mallara taallukunun ölümden sonra gerçekleşeceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Geride kalanların bu vasiyeti yerine getirmeleri hem dinî hem de hukukî bir borçtur. Vasiyetin yerine getirilmesi mirasın paylaşılmasından önce gelir.

Lehine vasiyet edilen kimse, vasiyette bulunanın hıssını olabilir, ancak mirasçısı olamaz. Başka bir söyleyişle mirasçıya vasiyet olmaz. Eğer kendisini mirastan mahrum edebilecek başka bir mirasçı bulunuyorsa böyle bir mirasçıya vasiyet caizdir. Mesela oğlu sağ olan baba, yetim torununa vasiyette bulunabilir¹.

Müzik dünyasının yakından tanıdığı merhum Sadi Hoşses bir gün, bestekâr Yusuf Nalkesevî'nin evine gider. Yusuf Nalkesen'in hanımı, o gün kalburabastı tatlısı yapmıştır. Sadi Hoşses, çok sevdiği bu tatlıyı yer ve hoşuna gider. O an Yusuf Nalkesevî e vasiyette bulunur:

"Öldüğüm zaman, mezarlığa gelen cemaate yetecek kadar kalburabastı tatlısı yaptır ve onlara yedir. Şerbetini de benim mezarımın toprağına dök".

Sadi Hoşses öldüğünde Yusuf Nalkesen bu vasiyeti yerine getirir³¹.

Yine ünlü bestekâr Reşat Aysu, ölmeden önce şu vasiyeti yapmıştır:

"Kendi beste/ediğim cenaze marşım, cenazemde çalınsın..."

Bu vasiyet, geç duyulduğu için öldükten sonra Devlet Klasik Türk Müziği Korosu tarafından "Reşat Aysu'yu Anma Programında yerine getirilmiştir³².

²⁶ *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, "Vasiyet" Maddesi, Cilt:4, İstanbul? 1997, s. 440-442.

²⁷ Aynı yer.

²⁸ Aynı yer.

²⁹ Aktan, *a.g.e.*, s. 72.

³⁰ Aklan, *a.g.e.* s. 74.

³¹ Bilgiyi aktaran: Emiroğlu, Sami, İzmir Klasik Türk Müziği Korosu Viyola Sanatçısı.

⁵² Emiroğlu, Sami.

Çeşitli meslek gruplarından olup da toplum tarafından sevilen-sayılan şahsiyetler ilgi odağı oldukları için, ömürlerinin son döneminde kendilerinden arzuları sorulur. Öğrenilen bu istek yerine getirilir. Röntgen Mütahhasısı Dr. Cemalettin Alptekin, orada bulunan Şair Yalçın Banrıcaı, Şair şahin Çandır, Sanatçı Engin Çır, Sami Emiroğlu ve aile efradına:

"Ben öldüğüm zaman, benim oğlumla aynı mezara gömüm ve mezar taşıma da şu dörtlüğü yazın:

*Baba oğlu kavuştuk, sonunda bir kabirde,
Her yolun başlangıcı, sonuymuş başka yolun;
Bu toprak yığımından, geçerken biraz durun,
Allah rızası için, bir fatiha okuyun!*

Yalçın BENLİ CAN

Baba: Dr. Cemalettin Alptekin (1928-1992)

Oğul: Tahsin Eren Alptekin (1960-1981)

Türk San'at müziğinin paşası diye namlandırılmış Zeki Müren'in vasiyeti ilginçtir:

"Ben öldükten sonra, Mustafa Kandırah benim mezarımın başında klarnet çalsın... "Bu vasiyet de yerine getirilmiştir³³.

Büyük Ozan Aşık Veysel'in sazına vasiyeti, alegori san'atının da tipik örneğini teşkil etmektedir.

*Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sır/arımı aşikar etme
Lâl olsun dillerin, söyleme yâda
Garip bülbül gibi âhuzar etme.*

*Gizli dertlerimi sana anlattım
Çalıştım sesini sesime kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayali hatır et, beni unutma.*

*Sen petek misali Veysel de arı
înleşir beraber yapardık balı*

³³ Emiroğlu, Sami.

Türk Kültüründe Vasiyet Geleneği

Ben bir insan oğlu san bir dut. dalı

Ben babamı, sen ustamı unutma.

Bu gelenekler, toplulukların tarih sahnesine çıktıkları andan bugüne kadar geçirdikleri hayal serüvenlerini, mitolojilerini ve inançlarını kayıtlara geçirmemiş bir çok yönleriyle ve bir bütün halinde muhafaza etmeyi sağlamıştır. Elemanları bakımından çeşitlilik arzeden kültürümüzü bir bütün olarak ele alıp değerlendirmek, bizleri büyük bir devlet olduğumuz sonucuna götürür.